FUSSİLET

﴿٤١﴾ سُورَةُ فُصِّلَتْ

Fussilet sûresi Sûrei secde, Sûrei hâmimissecde, Sûrei mesabîh, ve sûrei Akvat dahi denilen bu Sûre de mekkîdir.

Âyetleri - Küfî rivayetinde elli dört, Mekkî ve Medenî elli üç, Basrî ve Şamî elli iki sayılmıştır.

Kelimeleri - Yedi yüz.

Harfleri - Üç bin üç yüz elli.

Fasılası - م ، ن ، د ، ر ، ز ، ب ، ص ، ط ، ظ ، ض harfleridir.

Bu Sûre, sûrei Mü'minin ahirinde « اَفَلَمْ يَسِيرُوا فِى الْاَرْضِ الخ » hatimesiyle kâfirlere karşı yapılan tehdidin bir nevi' tafsıl ile bir te'yidi gibidir. Beyhekînin Şuabı iymanda Halil ibni Mürreden tahricine göre Resuli ekrem sallallahü aleyhi vesellem « تبارك » ile « حم سجده » yi okumadan uyumazdı.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

﴿١﴾ حٰمٓ ﴿٢﴾ تَنْزِيلٌ مِنَ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِۙ ﴿٣﴾ كِتَابٌ فُصِّلَتْ اٰيَاتُهُ قُرْاٰنًا عَرَبِيًّا لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَۙ ﴿٤﴾ بَشِيرًا وَنَذِيرًاۚ فَاَعْرَضَ اَكْثَرُهُمْ فَهُمْ لَايَسْمَعُونَ ﴿٥﴾ وَقَالُوا قُلُوبُنَا فِى اَكِنَّةٍ مِمَّا تَدْعُونَآ اِلَيْهِ وَفِى اٰذَانِنَا وَقْرٌ وَمِنْ بَيْنِنَا وَبَيْنِكَ حِجَابٌ فَاعْمَلْ اِنَّنَا عَامِلُونَ﴿﴾

Sh:»4185

﴿٦﴾ قُلْ اِنَّمَآ اَنَا بَشَرٌ مِثْلُكُمْ يُوحٰٓى اِلَىَّ اَنَّمَآ اِلٰهُكُمْ اِلٰهٌ وَاحِدٌ فَاسْتَقِيمُوٓا اِلَيْهِ وَاسْتَغْفِرُوهُ ۗ وَوَيْلٌ لِلْمُشْرِكِينَۙ ﴿٧﴾

اَلَّذِينَ لَايُؤْتُونَ الزَّكٰوةَ وَهُمْ بِالْاٰخِرَةِ هُمْ كَافِرُونَ ﴿٨﴾ اِنَّ الَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ اَجْرٌ غَيْرُ مَمْنُونٍ ﴿﴾

Meali Şerifi

حٰمٓ 1 O rahmânı rahîmden indirilme 2 Öz Arabca bir Kur'an olmak üzere âyetleri ayırd edilmiş bir kitab, bilecek bir kavm için 3 Hem müjdeci olarak hem kocundurucu onun için çokları başını çevirmiştir de onlar işitmezler 4 Ve şöyle demektedirler: kalblerimiz senin bizi çağırdığın şeyden örtüler içinde, kulaklarımızda da bir ağırlık var, ve seninle bizim aramızdan bir gerki çekilmiştir, haydi yap yapacağını, çünkü biz yapıyoruz 5 De ki: ben sırf sizin gibi bir beşerim ancak bana şöyle vahiy veriliyor: hepinizin tanrısı bir tanrıdır, onun için hep ona doğrulun ve onun mağrifetini isteyin ve vay haline o müşriklerin 6 Ki zekâtı vermezler ve Âhırete onlar kâfirdirler 7 Şübhesiz iyman edip iyi iyi işler yapanlar onlar için minnetsiz bir ecir var 8

3. ﴿فُصِّلَتْ اٰيَاتُهُ﴾ Âyetleri tafsıl olunmuş - hem lâfzı i'tibariyle fasılaları ve sûrelerinin evvel

ve âhirleri ayırd edilmiş hem de ma'nâsı i'tibariyle va'd ü vaîd, kısas u ahkâm ve sair aksama ayrılarak tefsıl ve tavzıh olunmuştur. Sûrei Hudun evvelinde « كِتَابٌ اُحْكِمَتْ اٰيَاتُهُ ثُمَّ فُصِّلَتْ » bak. 5. ﴿وَقَالُوا قُلُوبُنَا فِى اَكِنَّةٍ﴾ - Bunu söyliyenler Ebu cehl ile maıyyetinde Kureyşten bir cemaat idi. Hazreti Ömerden merviydir ki

Sh:»4186

Kureyş Resulullaha doğru bakmışlardı, Resulullah onlara: sizi islâma gelip de Araba Efendilik etmekten meneden nedir? buyurdu, dediler ki ya Muhammed, biz senin söylediğini anlamıyoruz, işitmiyoruz, kalblerimizde gılîf var, Ebu cehil de tuttu kendisiyle Resulullahın arasına bir perde çekip ya Muhammed! dedi « قُلُوبُنَا فِى اَكِنَّةٍ مِمَّا تَدْعُونَآ اِلَيْهِ وَفِى اٰذَانِنَا وَقْرٌ وَمِنْ بَيْنِنَا وَبَيْنِكَ حِجَابٌ » dedi fakat, ertesi gün onlardan yetmiş kişi Resulullaha gelip ya Muhammed! bize islâmı arz et dediler, arz edince islâma girdiler, Resulullah tebessüm edip: « اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ » dün benim da'vetime karşı kalblerinizde gılîf, kabuk olduğunu, kulaklarınızda ağırlık bulunduğunu söylüyordunuz, bu gün müsliman oldunuz buyurdu, ya Resulullah biz dün yalan söylemişiz, öyle olsa idi

ebeden hidayet bulamazdık dediler.

﴿٩﴾ قُلْ اَئِنَّكُمْ لَتَكْفُرُونَ بِالَّذِى خَلَقَ الْاَرْضَ فِى يَوْمَيْنِ وَتَجْعَلُونَ لَهُۥٓ اَنْدَادًا ذٰلِكَ رَبُّ الْعَالَمِينَ ﴿١٠﴾ وَجَعَلَ فِيهَا رَوَاسِىَ مِنْ فَوْقِهَا وَبَارَكَ فِيهَا وَقَدَّرَ فِيهَآ اَقْوَاتَهَا فِىٓ اَرْبَعَةِ اَيَّامٍ سَوَآءً لِلسَّآئِلِينَ ﴿١١﴾ ثُمَّ اسْتَوٰٓى اِلَى السَّمَآءِ وَهِىَ دُخَانٌ فَقَالَ لَهَا وَلِلْاَرْضِ ائْتِيَا طَوْعًا اَوْ كَرْهًا قَالَتَآ اَتَيْنَا طَآئِعِينَ ﴿١٢﴾ فَقَضٰيهُنَّ سَبْعَ سَمٰوَاتٍ فِى يَوْمَيْنِ وَاَوْحٰى فِى كُلِّ سَمَآءٍ اَمْرَهَا وَزَيَّنَّا السَّمَآءَ الدُّنْيَا بِمَصَابِيحَ وَحِفْظًا ذٰلِكَ تَقْدِيرُ الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ﴾﴾

Sh:»4187

﴿١٣﴾ فَاِنْ اَعْرَضُوا فَقُلْ اَنْذَرْتُكُمْ صَاعِقَةً مِثْلَ صَاعِقَةِ عَادٍ وَثَمُودَ ﴿١٤﴾ اِذْ جَآءَتْهُمُ الرُّسُلُ مِنْ بَيْنِ اَيْدِيهِمْ وَمِنْ خَلْفِهِمْ اَلَّا تَعْبُدُوٓا اِلَّا اللّٰهَ قَالُوا لَوْ شَآءَ رَبُّنَا لَاَنْزَلَ مَلٰٓئِكَةً فَاِنَّا بِمَآ

اُرْسِلْتُمْ بِهٖ كَافِرُونَ ﴿١٥﴾ فَاَمَّا عَادٌ فَاسْتَكْبَرُوا فِى الْاَرْضِ
بِغَيْرِ الْحَقِّ وَقَالُوا مَنْ اَشَدُّ مِنَّا قُوَّةً اَوَلَمْ يَرَوْا اَنَّ اللّٰهَ الَّذِى
خَلَقَهُمْ هُوَ اَشَدُّ مِنْهُمْ قُوَّةً وَكَانُوا بِاٰيَاتِنَا يَجْحَدُونَ ﴿١٦﴾
فَاَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ رِيحًا صَرْصَرًا فِى اَيَّامٍ نَحِسَاتٍ لِنُذِيقَهُمْ عَذَابَ
الْخِزْىِ فِى الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا وَلَعَذَابُ الْاٰخِرَةِ اَخْزٰى وَهُمْ
لَايُنْصَرُونَ ﴿١٧﴾ وَاَمَّا ثَمُودُ فَهَدَيْنَاهُمْ فَاسْتَحَبُّوا الْعَمٰى عَلَى
الْهُدٰى فَاَخَذَتْهُمْ صَاعِقَةُ الْعَذَابِ الْهُونِ بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ
﴿١٨﴾ وَنَجَّيْنَا الَّذِينَ اٰمَنُوا وَكَانُوا يَتَّقُونَ

Sh:»4188

Meali Şerifi

De ki: siz gerçekten küfredip duracak mısınız o halika kî Arzı iki günde yarattı, bir de ona menendler koşuyorsunuz? o bütün âlemlerin rabbı 9 Hem ona üstünden ağır baskılar yaptı ve onda bereketler husule getirdi, ve onda azıklarını takdir buyurdu, araştıranlar için bir düzeye dört gün içinde 10 Sonra Semaya

doğruldu da o bir dumanken ona ve Arza gelin, ikiniz de ister istemez, dedi: geldik istiye istiye dediler 11 Bu suretle onları iki günde yedi Sema olmak üzere yerine koydu, ve her Semada ona aid emrine vahiy verdi, ve Dünya Semayı kandillerle donattık ve hıfzettik, işte bu hep o azîz alîmin takdiridir 12 Bunun üzerine yine başlarını çevirirlerse o vakıt de ki: size Ad ve Semûd saıkası gibi bir saıka haber veriyorum 13 Onlara Allahdan başkasına tapmayın diye Resuller önlerinden ve arkalarından geldiği vakıt, "rabbımız: dilese idi Melâike gönderirdi, onun için biz sizin gönderildiğiniz şeylere inanmayız" dediler 14 Sonra Âd, Arzda bigayri hakk kibirlenmek istediler ve bizden daha kuvvetli kim var? dediler, ya kendilerini yaratmış olan Allahın onlardan daha kuvvetli olduğunu bir düşünmediler de mi? Fakat âyetlerimizi inkâr ediyorlardı 15 Biz de kendilerine Dünya hayatta zillet azâbını tattırmak için nuhusetli günlerde üzerlerine bir sarar rüzgârı salıverdik ve elbette Âhıret azâbı daha zilletlidir, hem de onlar kurtarılamıyacaklardır 16 Semûde gelince; biz onlara yolu gösterdik de onlar hidayete karşı körlüğü sevmek istediler, derken ve kendilerini kesibleri sebebiyle o hor azâb saıkası alıverdi 17 İyman edip de korunur olanları ise kurtardık 18

9. ﴿خَلَقَ الْاَرْضَ فِى يَوْمَيْنِ﴾ - Bu «فِى يَوْمَيْنِ» kaydinde iki ihtimal vardır: birisi «خَلَقَ» ye müteallık mef'ulü fih olmak, ikincisi zarfı müstekarr olarak Arzdan hali mukaddere olmaktır. Evvelkisine göre ma'nâ: Arzı iki günde halk etti demek olur. Arz halk olunurken henüz

ma'lûmumuz olan gün bulunmıyacağından yevm, mutlak vakıt ma'nâsına

Sh:»4189

ya'ni iki nevbette demek olur ki Allahü a'lem birisi «

اَوَ لَمْ يَرَ الَّذِينَ كَفَرُوٓا اَنَّ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ كَانَتَا رَتْقًا فَفَتَقْنَاهُمَا ؕ» mantukunca Arzın Semadan fetk olunduğu gün, birisi de «

وَهُوَ الَّذِى مَدَّ الْاَرْضَ » buyurulduğu üzere, Arzın medd olunduğu, ya'ni kışrı Arzın kaymak halinde döşenmeğe başladığı gündür. İkincisine göre de ma'nâ: Arzı iki günde olmak üzere halk buyurdu demek olur. Bu surette Arzın kaç günde yaratıldığı söylenmiş olmıyarak yaratıldıktan sonra iki gün içinde bulunması hali anlatılmış olur ki bu da bir seneyi ikiye bölen iki gün dönümü nevbetidir. Çünkü Arz bu iki vakıt içinde deveran etmek üzere yaratılmıştır. 10.

﴿وَجَعَلَ فِيهَا رَوَاسِىَ مِنْ فَوْقِهَا﴾ hem onda üstünden baskılar yaptı - dağlar, kışrı Arzı tabanına çiviler gibi kazıklar, bu « واو » istînafiyyedir, « خَلَقَ » ye atıf değildir, çünkü fasıl vardır.

﴿وَبَارَكَ فِيهَا﴾ ve onda bereketler husule getirdi - Arzda hayr-ü hayata salih şeyler, sular, ma'denler, nüşû ü nemâ kuvvetleriyle nebatat ve hayvanat gibi feyz-u bereket menabıı yetiştirdi

﴿وَقَدَّرَ فِيهَآ اَقْوَاتَهَا﴾ ve onda azıklarını da takdir buyurdu - ya'ni nebatat ve hayvanatın

yaşamak için muhtac oldukları yağmur ve sair hasılatı da mıkdar ve kemmiyyetleriyle ta'yin buyurup Arzda biçimine koydu ﴿فِىٓ اَرْبَعَةِ اَيَّامٍ﴾ dört gün içinde - ya'ni bütün bunları dört gün içinde yaptı. Yahud dört gün içinde olarak yaptı. Evvelki iki de içinde dahil olmak üzere dört, ki bunda da gösterdiğimiz vechile öbirleri gibi iki ma'nâ vardır. Birisi, meadinin ve dağların halkı nevbeti, biri de nebatat ve hayvanatın halkı nevbeti ki iki evvelki ile dört olur. Birisi de « فيها » dan hal olmasıdır ki fusuli erbaayı göstermiş olur, bu surette evvelki iki gün burada dahil olmuş bulunur. Fehmi âcizâneme göre burada bu ma'nâ

Sh:»4190

obirinden daha zâhir ve nazmın siyakına daha mülâyimdir. Çünkü Arzın berekât ve akvaâtı her sene bu dört mevsim içinde yetişir, kemmiyyet ve mıkdarıyle biçimini bunlar içinde alır, bu haysiyyetle (فِىٓ) nin « بَارَكَ » ve « قدر » fiıllerine teallûku dahi ayni ma'nâyı ifâde edebilir ve bu ma'nâca şu kayid de vâzıh olur ﴿سَوَآءً لِّلسَّآئِلِينَ﴾ bütün araştıranlar için müsavî olmak üzere - dört gün, zira her yerde rızk istiyenlerin hepsinin rızkı bu dört mevsim içinde yetişir, rızıklar müsavî olmazsa da günler müsavîdir. Dört mevsim hepsi için dörttür. Burada « سَوَآءً » « لِّلسَّآئِلِينَ » ye müteallık olmamak ve mes'eleyi

soranlar ma'nâsına olmak da melhuzdur.

Bu dört günü evvelki ikiye zamm ile mecmuunu altı olmak üzere tefsiri muvafık görmüyorlar, zira bu surette Semanın zikr olunacak iki güniyle günlerin mecmuu sekize bâliğ olur. Halbuki bir çok âyetlerde « خَلَقَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ فِى سِتَّةِ اَيَّامٍ » buyurulmuş olmakla bu günler o altı günün beyanı olduğuna göre onu tecavüz etmemek lâzım gelir. Bu ciheti sûrei «A'raf» ta « اِنَّ رَبَّكُمُ اللّٰهُ الَّذِى خَلَقَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ فِى سِتَّةِ اَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوٰى عَلَى الْعَرْشِ » âyetine bak.

11. ﴿ثُمَّ اسْتَوٰٓى اِلَى السَّمَآءِ﴾ Sonra Semaya doğru doğruldu - ya'ni ınâyeti ilâhiyyesini dosdoğru Semaya tevcih buyurdu. « اسْتَوٰٓى » kelimesi « اِلَى » ile sılalandığı zaman istikamet almak, dosdoğru teveccüh etmek ma'nâsınadır ki Allah tealâ hakkında doğrudan doğru irâde ile tefsir olunur. Ya'ni ınayeti ilâhiyyesini doğrudan Semaya doğru tevcih buyurdu ﴿وَهِىَ دُخَانٌ﴾ o bir duman halinde idi ﴿فَقَالَ لَهَا وَلِلْاَرْضِ﴾ irâde buyurdu da ona ve Arza dedi ki ﴿ائْتِيَا طَوْعًا اَوْ كَرْهًا﴾ ikiniz de ister istemez gelin - ikiniz bir müttefikan emrime münkad olun, tabiatlerinize gerek muvafık olsun, gerek olmasın, yâhud ikiniz de, vücude gelin, tevekkün

edin

Sh:»4191

﴿قَالَتَآ اَتَيْنَا طَآئِعِينَ﴾ dediler ki ikimiz de isteyerek geldik - buradaki « ثُمَّ » yi Razî ve

Kazıy beyzavî gibi müfessirînin bir kısmı zamanî değil, rutbî terahı ile anlamışlar, ya'ni Semânın yaradılışı

Arzın yaradılışından evvel olup yalnız burada Arzın halkını beyandan sonra beyan edilmiştir. Bu surette «

ائْتِيَا » demek vücude gelin ma'nâsına tekvinden ıbarettir. Dühan da ilk maddenin yaradıldığı haldir.

İbtida maddei ulâ yaradılmış ve onda henüz bir zıya olmadığı, zulmanî bir halde bulunduğu ve yâhud

madde tabiati esas i'tibariyle zulmanî bulunduğu için duhan ta'bir edilmiştir. Bu güzel bir ma'nâdır. Lâkin «

وَهِيَ دُخَانٌ » cümlesinin haliyye olarak « استوا » ya ıktiranı ve « ائْتِيَا » emrine tekaddümü

ıktiza edeceğine göre maddenin kıdemini iyham etmek gibi bir şâibe vardır. Buna mukabil ekser müfessirîn

ise « ثُمَّ » niu terahîsi zamanî olduğuna kail olmuşlar ve arzın ilk halkı Semâdan evvel olup ancak «

وَالْاَرْضَ بَعْدَ ذٰلِكَ دَحٰيهَا » mantukunca dahvi, ya'ni döşenmesi sonra olduğunu

söylemişlerdir. Bu âciz de bunu Cumhurun uslûbu üzere anlamayı tercih ediyorum. Şu kadar ki Semâdan

murad « وَاَنْزَلْنَا مِنَ السَّمَآءِ مَآءً » de olduğu gibi Arzın yukarısı, ya'ni hava tarafı demek

olduğuna zâhib oluyorum, bu surette « ثُمَّ اسْتَوٰٓى » yukarıdaki « خَلَقَ الْاَرْضَ » ya ma'tuf olarak şöyle demek olur: Arzı, ilk halk sonra doğrudan doğru yukarısını yaratmayı irâde buyurdu bir duman olarak, demek ki Arz ilk yaradılışında ibtida Semâdan ayrıldığı sıra ateş halinde idi, sonra bu ateşten anın yukarısına doğru Seması olarak duman halinde gazlar püskürüyordu

﴿فَقَالَ لَهَا وَلِلْاَرْضِ﴾ bu halde o duman halindeki Semaya ve Arza « ائْتِيَا طَوْعًا اَوْ كَرْهًا » ikiniz bir tav'an ve kerhen gelin - tabiatinize uygun gelse de gelmese de ikiniz birlikte birbirinize uyarak bir nizam üzere hareket edin dedi. Bütün Semâ içinde Arzın ve hevasının birlikte hareket etmesini emreyledi « قَالَتَآ اَتَيْنَا طَآئِعِينَ » ikimiz de tav'ımızla geldik dediler. Ba'zıları bu

Sh:»4192

emri ve tav'î şuurî ma'nâda anlamak istemişlerse de mutlak tevâfuk ve inkıyad ma'nâsına olmak daha mütebadirdir. Ya'ni verilen emirde icra edilen te'sirde her biri tabiatindekinin hılâfına bir fıil ve harekete dahi sevk edilseler onlar onun kabulünü bir tabiat edinmişlerdir. Onun için hareket ve sükûn gibi muhtelif tabiatte te'sirleri tabiî gibi kabul ederler. Emri ilâhîye karşı hiç bir muhalefetleri vakı olmaz. Onun için atalet

kanunu denilen bu mutaveat ve kabiliyyet ile bütün ecramı Semaviyye ve ecsamı Arzıyyenin hâdisatı tabiî imiş gibi iyzah olunabilir. Burada eserden olmak üzere şöyle bir « قيل » de naklederler: denilmiş ki Semavat ve Arz halkolunmadan Arş su üzerinde idi, sudaki suhunetten bir kaymak ve bir duman çıktı, kaymak suyun yüzünde kaldı, ondan kuraklığı halketti ve ondan Arzı ıhdas eyledi, duman da yukarı yükseldi, ondan da Semayı yarattı اهـ. Fahri Razî der ki: bu kıssa Kur'anda yoktur, Yehûdun Tevrat dediği kitabın evvelinde vardır. Bir delil delâlet ederse kabul olunabilir, Zemahşerî garib bir fıkra daha nakleder de kuraktan bir arz yaptı sonra da onu ayırdı iki arz yaptı der. Ayrılan bu iki Arz nedir? Ya Arzdan Kamerin ayrılması olacak, yahud da Amerikanın ayrılması olacaktır.

Şimdi asıl Semavâta geçilerek buyuruluyor ki 12.

﴿فَقَضٰيهُنَّ سَبْعَ سَمٰوَاتٍ فِى يَوْمَيْنِ﴾ hasılı onları iki günde sağlam yedi Semaya tamamladı - bu iki günün birisi, Arzın da halkından evveli ilk maddenin halkı, birisi de ecramın teşekkülü günleridir ki Sûrei «A'raf» ta beyan olunduğu üzere altı günden ikisini teşkil eder. Yâhud birisi Arzın halkından evveli, birisi de Arzın halkından sonrasıdır. Çünkü Kamer, Zühre, Utarid gibi ba'zı ecramın halkı Arzdan sonradır. Buna göre « فَقَضٰيهُنَّ » deki « فـا » nın ta'kıb ma'nâsı da mahfuz kalmış olur. Sûrei «Bakare» de « فَسَوّٰيهُنَّ سَبْعَ سَمٰوَاتٍ » bak. Fikri âcizâneme göre bu iki gün Semavâtten

hali mukaddere olmak

Sh:»4193

üzere biri Dünya biri Âhıret olmak da muhtemildir. Bunları böyle ıhkâm ve itmam buyurdu

﴿وَاَوْحٰى فِى كُلِّ سَمَآءٍ اَمْرَهَا﴾ her Semâda ona aid emri de vahiy buyurdu - her

Semanın Meleklerine orada cereyan edecek şüunun emrini de telkın buyurdu ki bu da itmam

cümlesindendir. Bütün bunların bu yolda zuhur ve itmamından Sâni' tealânın kudreti âyâtı tecelli ettiği için

bu noktada gıyabdan tekellüme iltifat ile buyuruluyor ki

﴿وَزَيَّنَّا السَّمَآءَ الدُّنْيَا بِمَصَابِيحَ﴾ ve Dünya Semayı mısbahlar, ya'ni parlak

kandillerle donattık süsledik « بِزِينَةِ الْكَوَاكِبِ » ﴿وَحِفْظًا﴾ hem de mahfuz kıldık -

Şeytanlar yanaşamazlar ﴿ذٰلِكَ تَقْدِيرُ الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ﴾ işte o, o azîz, alîmin

takdiridir. - Siz ona hep küfür mü edip duracaksınız? De 13. ﴿فَاِنْ اَعْرَضُوا﴾ yine ı'raz ederler,

aldırmazlarsa ﴿فَقُلْ﴾ o vakıt dedi ki: ﴿اَنْذَرْتُكُمْ صَاعِقَةً﴾ size bir saıka tehlükesi

haber veriyorum - ya'ni yıldırım gibi bir çarpış ta helâk edecek şiddetli bir azab

﴿مِثْلَ صَاعِقَةِ عَادٍ وَثَمُودَ﴾ Delâilünnübüvvede Beyhekî ve İbni asakir cabir ibni

Abdullahdan rivayet ederler, demiştir ki: Ebû Cehl ile Kureyşin ileri gelenlerinden bir cemaat şöyle dediler: Muhammedin işi bizi şübheye düşürdü, sihir ve kehanet ve şı're âlim bir adam arasanız onunla konuşsa da bize onun işini bir anlatsa dediler. Bunun üzerine Utbe ibni Rebîa: ben vallahi şı'ri, kehaneti, sihri dinlemişim, ona dair bir ılm edinmişimdir, eğer öyle ise Muhammed bana gizli kalmaz dedi ve vardı da ya Muhammed, sen mi daha hayırlısın Haşım mı, sen mi hayırlısın Abdülmuttalib mi? dedi, Resulullah cevab vermedi, ya sen bizim ilâhlarımıza kadh ediyor ve atalarımızı tadlil eyliyorsun,

Sh:»4194

eğer reislik senin olsun istiyorsan, bayraklarımızı sana dikelim ve eğer mal istiyorsan sana mallarımızdan seni ve arkandakileri müstağni edecek mal toplıyalım ve eğer kadın ihtiyacın varsa Kureyş kızlarından beğeneceğin on tanesini sana tezvic edelim? dedi, Resulullah susuyor söylemiyordu, vaktâ ki Utbe sözünü bitirdi, aleyhıssalâtü vesselâm «بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ» deyip «

حٰمٓ تَنْزِيلٌ مِنَ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِۚ كِتَابٌ فُصِّلَتْ اٰيَاتُهُ قُرْاٰنًا عَرَبِيًّا

» diye okudu «

فَاِنْ اَعْرَضُوا فَقُلْ اَنْذَرْتُكُمْ صَاعِقَةً مِثْلَ صَاعِقَةِ عَادٍ وَثَمُودَۜ» a

gelince Utbe hemen aleyhissalâtü vesselâmın femi seadetine tuttu, rahime yemin vererek vaz geçmesini reca etti ve kalkıp evine gitti Kureyşe çıkmadı, bir kaç günler görünmeyince Ebû Cehil ey ma'şeri Kureyş dedi: Utbe neye görünmiyor, zannederim Muhammede saptı, galiba onun yemeği hoşuna gitti, bu mutlak ıhtiyacından olmalı, kalkın gidelim bakalım dedi, vardılar, Ebû Cehil, ya Utbe! dedi: sen Muhammede saptın, o galiba hoşuna gitti, bir ihtiyacın varsa seni Muhammede muhtac etmiyecek mal toplıyabiliriz, bunun üzerine Utbe kızdı ve bundan sonra Muhammede ebeden bir şey söylemiyeceğine billâhi diye yemin etti de dedi ki bilirsiniz, ben Kureyşin malca en zenginiyim ve lâkin ben ona vardım diye kıssayı anlattı, bana dedi: bir şey ile cevab verdi ki: vallahi o sihir değil, şiır de değil, kehanet de değildir, okudu: «بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ حٰمٓ تَنْزِيلٌ مِنَ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِۚ كِتَابٌ فُصِّلَتْ اٰيَاتُهُ قُرْاٰنًا عَرَبِيًّا ـ حَتَّى ـ اَنْذَرْتُكُمْ صَاعِقَةً مِثْلَ صَاعِقَةِ عَادٍ وَثَمُودَۜ» e gelince ben ağzını tuttum ve rahime yemin verdim, bunun üzerine kesdi, vallahi bilirsiniz ki Muhammed bir şey söylediği zaman yalan çıkmaz, onun için başınıza bir azab inmesinden korktum. 14. ﴿مِنْ بَيْنِ اَيْدِيهِمْ وَمِنْ خَلْفِهِمْ﴾ önlerinden ve arkalarından - ya'ni her taraflarından geldiler ve her cihetten her vechile çalıştılar uğraştılar, yâhud ilerisini gerisini, geçmişi geleceği anlattılar, inzar ettiler 16. ﴿رِيحًا صَرْصَرًا﴾ sarsar rüzgârı - soğuğunun şiddetinden yakıp kavuran, yahud

gürültüsü çok olan fırtına ﴿فِىٓ اَيَّامٍ نَحِسَاتٍ﴾ nühusetli, uğursuz günlerde - Müneccimler buradan ba'zı günlerin sa'd ve nehs olduğuna istidlâl eylemişlerdir. Lâkin Mütekellimîn demişlerdir ki günlerin sa'd ve nash ile ittisafı zatî değil, izafîdir. Ya'ni gün bir adama nazaran nasıh, diğer bir adama nazaran sa'd olabilir. Elem gören bir adam için meş'um, nı'met gören bir adam için uğur olur. Denilir ki bu günler Şubatın âhirinden berdül'acüz denilen günleri idi Şevvalin âhirinde Çarşambadan Çarşambaya olduğu da mervîydir.

﴿١٩﴾ وَيَوْمَ يُحْشَرُ اَعْدَآءُ اللّٰهِ اِلَى النَّارِ فَهُمْ يُوزَعُونَ
﴿٢٠﴾ حَتّٰٓى اِذَا مَاجَآؤُهَا شَهِدَ عَلَيْهِمْ سَمْعُهُمْ وَاَبْصَارُهُمْ
وَجُلُودُهُمْ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٢١﴾ وَقَالُوا لِجُلُودِهِمْ لِمَ
شَهِدْتُمْ عَلَيْنَا قَالُوٓا اَنْطَقَنَا اللّٰهُ الَّذِى اَنْطَقَ كُلَّ شَىْءٍ وَهُوَ
خَلَقَكُمْ اَوَّلَ مَرَّةٍ وَاِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿٢٢﴾ وَمَا كُنْتُمْ تَسْتَتِرُونَ اَنْ
يَشْهَدَ عَلَيْكُمْ سَمْعُكُمْ وَلَآ اَبْصَارُكُمْ وَلَا جُلُودُكُمْ وَلٰكِنْ ظَنَنْتُمْ

اَنَّ اللّٰهَ لَا يَعْلَمُ كَثِيرًا مِمَّا تَعْمَلُونَ ﴿٢٣﴾ وَذٰلِكُمْ ظَنُّكُمُ
الَّذِى ظَنَنْتُمْ بِرَبِّكُمْ اَرْدٰيكُمْ فَاَصْبَحْتُمْ مِنَ الْخَاسِرِينَ﴿﴾

Sh:»4196

﴿٢٤﴾ فَاِنْ يَصْبِرُوا فَالنَّارُ مَثْوًى لَهُمْ ۚ وَاِنْ يَسْتَعْتِبُوا فَمَا هُمْ
مِنَ الْمُعْتَبِينَ ﴿٢٥﴾ وَقَيَّضْنَا لَهُمْ قُرَنَآءَ فَزَيَّنُوا لَهُمْ مَا بَيْنَ
اَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ وَحَقَّ عَلَيْهِمُ الْقَوْلُ فِى اُمَمٍ قَدْ خَلَتْ مِنْ
قَبْلِهِمْ مِنَ الْجِنِّ وَالْاِنْسِ ۚ اِنَّهُمْ كَانُوا خَاسِرِينَ ۚ﴿﴾

Meali Şerifi

Allah düşmanlarının toplanıp ateşe sevkolunacakları gün ise onlar baştan âhire hep tevkıf olunurlar 19

Hattâ ona vardıklarında aleyhlerine kulakları ve gözleri ve derileri şehadet eder: neler yapıyor idiseler 20

Derilerine niçin aleyhimizde şahidlik ettiniz? derler, bizi, derler: her şey'i söyleten Allah söyletti, sizi de ilk

def'a o yarattı yine ona götürülüyorsunuz 21 Evvel kulaklarınız ve gözleriniz ve derileriniz aleyhinize şahadet eder diye sakınmaz idiniz ve lâkin zannetmiş idiniz ki Allah yaptıklarınızdan bir çoğunu bilmez 22 İşte rabbınıza beslediğiniz o zannınız sizi helâke sürükledi de husrana düşenlerden oldunuz 23 Artık sabredebilirlerse ateş kendilerine bir ikametgâhtır, yok eğer hoşnudluğa dönmek isterlerse hoşnud edileceklerden değildirler 24 Hem onlara bir takım yanaşıklar saldırmışızdır da onlar, onlara önlerindekini ve arkalarındakini ziynetleyivermişlerdir, Cin ve İnsten önlerinden geçen ümmetler içinde onların aleyhine de söz hakk olmuştur, çünkü hep kendilerine yazık etmişlerdir 25

20. ﴿شَهِدَ عَلَيْهِمْ سَمْعُهُمْ وَاَبْصَارُهُمْ وَجُلُودُهُمْ﴾ kulak ve gözleri ve derileri aleyhlerine şehadet ederler - kendilerinin hiss-ü

idrâk ve tehaffuz âlât ve vasıtası olan, cihaz ve a'zaları şâhidlik ederler ki inkılâbâtın en feci' safhalarından biridir. Kadıy Beyzavî şöyle diyor: Allahın onları intakı ile yâhud üzerlerinde kesiblerine dalâlet edecek bir takım eserler, izler ızhar etmesiyle ki bu surette lisanı hal ile söylemiş olurlar اهـ. Lâkin biraz sonra « اَنْطَقَنَا اللّٰهُ الَّذِى اَنْطَقَ كُلَّ شَىْءٍ » diye tasrıh edilecektir. Hadîste vârid olmuştur

ki insanda ilk söyliyen fahzi yüsrâ: sol oyluktur, sonra cevarıh söyler, bunun üzerine kahrolası der: ben seni müdefea ediyorum اهـ.

23. ﴿وَذٰلِكُمْ ظَنُّكُمُ الَّذِى ظَنَنْتُمْ بِرَبِّكُمْ اَرْدٰيكُمْ﴾ ve işte bu sizin rabbınıza zannettiğiniz zannınızdır ki sizi helâk etti - bu zann Allah hakkında yanlış olan sui zandır ki mühliktir. Demişlerdir ki « اَلظَّنُّ ظَنَّانِ ظَنٌّ مُنْجٍ وَظَنٌّ مُرْدٍ » zann ikidir biri münci biri mühliktir. « اَنَا عِنْدَ ظَنِّ عَبْدِى بِى » hadîsi kudsîsinin ma'nâsını yanlış telakkı etmemelidir. Haseni Basrî Hazretleri bu âyeti okumuş da demiştir ki: nâsın ameli rablarına olan zanlarına göredir, Mü'min Allaha güzel zanda bulunur, güzel amel yapar, kâfir ve münafık da kötü zanda bulunur kötü amel yaparlar. 24. ﴿فَمَا هُمْ مِنَ الْمُعْتَبِينَ﴾ artık onlar arzularına irdirilecek, döndürülecek değildirler. - Bir hadîsi nebevîde « لَيْسَ بَعْدَ الْمَوْتِ مُسْتَعْتَبٌ » buyurulmuştur. Öldükten sonra geri çevrilecek yoktur. 25. ﴿وَقَيَّضْنَا لَهُمْ قُرَنَآءَ﴾ ve onlara bir takım karînler takdir eyledik sardırdık - Şeytanlardan kendilerine karîn olup yanaşan bir takım arkadaşlar ki kabuğunun yumurtayı sarması gibi onları sarmışlar, başlarına dolanmışlardır. Çünkü « وَمَنْ يَعْشُ عَنْ ذِكْرِ الرَّحْمٰنِ نُقَيِّضْ لَهُ شَيْطَانًا فَهُوَ لَهُ قَرِينٌ » dir. ﴿وَحَقَّ عَلَيْهِمُ الْقَوْلُ﴾ ve üzerlerine o söz hakk oldu - o söz kelimei azâb, ya'ni hak tealânın İblise şu kavli « فَالْحَقُّ وَالْحَقَّ اَقُولُ لَاَمْلَئَنَّ جَهَنَّمَ مِنْكَ وَمِمَّنْ تَبِعَكَ مِنْهُمْ

«اَجْمَعِينَ

Sh:»4198

﴿٢٦﴾ وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَاتَسْمَعُوا لِهٰذَا الْقُرْاٰنِ وَالْغَوْا فِيهِ لَعَلَّكُمْ تَغْلِبُونَ ﴿٢٧﴾ فَلَنُذِيقَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا عَذَابًا شَدِيدًا وَلَنَجْزِيَنَّهُمْ اَسْوَاَ الَّذِى كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٢٨﴾ ذٰلِكَ جَزَآءُ اَعْدَآءِ اللّٰهِ النَّارُ لَهُمْ فِيهَا دَارُ الْخُلْدِ جَزَآءً بِمَا كَانُوا بِاٰيَاتِنَا يَجْحَدُونَ ﴿٢٩﴾ وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا رَبَّنَآ اَرِنَا الَّذَيْنِ اَضَلَّانَا مِنَ الْجِنِّ وَالْاِنْسِ نَجْعَلْهُمَا تَحْتَ اَقْدَامِنَا لِيَكُونَا مِنَ الْاَسْفَلِينَ ﴿٣٠﴾ اِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللّٰهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا تَتَنَزَّلُ عَلَيْهِمُ الْمَلٰٓئِكَةُ اَلَّا تَخَافُوا وَلَا تَحْزَنُوا وَاَبْشِرُوا بِالْجَنَّةِ الَّتِى كُنْتُمْ تُوعَدُونَ ﴿٣١﴾ نَحْنُ اَوْلِيَآؤُكُمْ فِى الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا وَفِى الْاٰخِرَةِ وَلَكُمْ فِيهَا مَا تَشْتَهِى اَنْفُسُكُمْ وَلَكُمْ فِيهَا مَاتَدَّعُونَ ﴿٣٢﴾ نُزُلًا مِنْ غَفُورٍ رَحِيمٍ ﴿٣٣﴾ وَمَنْ اَحْسَنُ قَوْلًا مِمَّنْ دَعَآ اِلَى اللّٰهِ وَعَمِلَ صَالِحًا وَقَالَ اِنَّنِى مِنَ

الْمُسْلِمِينَ ﴿

Sh:»4199

Meali Şerifi

Bir de dedi ki o küfredenler: şu Kur'anı dinlemeyin ve ona yaygara yapın, belki bastırırsınız 26 İşte biz de onun için o küfredenlere şiddetli bir azâb tattıracağız ve kendilerine yaptıkları âmellerin en kötüsünün cezasını vereceğiz 27 O işte cezâsı Allah düşmanlarının, o ateş, onlara ondadır ancak دارخلد ebediyyet evi, âyetlerimize yaptıkları cehudluğun cezası 28 Ve muhakkak diyecek ki o küfredenler: ey râbbımız! Göster bize Cinn-ü insten bizleri ıdlâl edenlerin ikisine de, ki onları ayaklarımızın altına alalım en aşağılıklardan olsunlar 29 Haberiniz olsun ki "rabbımız Allah" deyipde sonra doğru gidenler yok mu onların üzerlerine şöyle Melekler iner: korkmayın, mahzun olmayın va'dolunup durduğunuz Cennet ile neş'eyâb olun 30 Bizler sizin hem Dünya hayatta hem Âhırette dostlarınızız ve size orada nefislerinizin hoşlanacağı var, hem size orada ne isterseniz var 31 Konuklu olarak, mağrifet-ü rahmetine nihâyet olmıyan bir gafuri rahimden 32

26.

﴿وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَاتَسْمَعُوا لِهٰذَا الْقُرْاٰنِ وَالْغَوْا فِيهِ﴾ Bir

de dedi ki o küfredenler: şu Kur'anı dinlemeyin ve onun hakkında lâğiv yapın - rivayet olunduğuna göre

Resulullah Mekkede iken yüksek sesle dinliyen insanları koğar dağıtırlar, dinlemeyin şu Kur'anı ve lâğiv,

ya'ni asılsız, yaygara, gürültü yapın derler ve ıslık çalar, gürültü ederlerdi.

Cenabı Allah kâfirlere olan vaîd ve inzardan sonra mü'minlere va'd-ü tebşir ile buyuruyor ki:

30. ﴿اِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللّٰهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا﴾ Onlar ki rabbımız

Allahdır dediler sonra istikamet ettiler, doğru gittiler - ya'ni Allahın vahdâniyyet ve rübubiyyetini tasdık ve

ıkrar edip şirke rücu' etmeksizin o ıkrarda sâbit olarak muktezâsınca gittiler. Tefsiri Keşşafta der ki: « ثم »

istikametin

mertebe ıkrardan terahısi ve onun üzerine fadlı hasebiyledir. Çünkü bütün şan, istikamettedir. «

«اِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ اٰمَنُوا بِاللّٰهِ وَرَسُولِهٖ ثُمَّ لَمْ يَرْتَابُوا

kavli kerîmi de bunun bir nazîridir. Ma'nâ: sonra o ıkrar ve muktezası üzerinde sebat ettiler demektir اهـ.

Hazreti Ebi bekirden bir rivayette: kavilde müstekım oldukları gibi fiılde de müstekım oldular. Diğer bir rivayette de yine Ebû bekrisıddık radıyallahü anh bunu tilâvet edip ne dersiniz? dedi «günah işlemediler» dediler, pek zoruna hamlettiniz «ıbâdeti evsane dönmediler» dedi. Hazreti Ömer radıyallahü anh de bir hutbesinde bu âyeti tefsir edip demiştir ki «Allaha itaatte istikamet yaptılar, tilkiler gibi hîylekârlığa sapmadılar». Hazreti Osman radıyallahü anhten: amelde ıhlâs yaptılar, Hazreti Ali kerremallahü vechehuden: feraizı edâ ettiler, Süfyani sevrî Hazretlerinden: dediklerine muvafık amel ettiler, Rebî' ibni Enesten: Allahın mâsivâsından ı'raz eylediler, Süfyan ibni Abdillâhissekafî radıyallahü anh Hazretleri de demiştir ki: ya Resulâllah! bana tutunacağım bir emir haber ver dedim, Resulullah buyurdu ki «قُلْ رَبِّىَ اللّٰهُ ثُمَّ اسْتَقِمْ» rabbım Allah de, sonra da müstekım ol», bunun üzerine «benim hakkımda en korkacağın nedir?» dedim, Resuli ekrem sallalahü aleyhi vesellem buyurdu ki: kendi dilini tutup «işte bu» buyurdu. ﴿تَتَنَزَّلُ عَلَيْهِمُ الْمَلٰٓئِكَةُ﴾ üzerlerine peyderpey Allahın elçileri Melekler iner - kâfirlere Şeytanlar karin olduğu gibi bunlara da Melekler iner. Mücahid ve Süddî demişler: ındel'mevt, Mukatil demiş: ındel'ba's, ba'zıları da: hem mevt, hem kabir, hem ba's sırası demişler, maamafih

âyet, mutlaktır. Dünyada hayatın her lâhzasına da sadıktır, « تَتَنَزَّلُ » hem muzari' olmakla istimrar, hem tefe'ulden olmakla tekellüf ve tevâli ifâde eder, bahusus hem Dünya ve hem Âhıret tansıs de olunacak, ya'ni dembedem iner iner dururlar. ﴿اَنْ﴾ Şöyle diye ki ﴿لَا تَخَافُوا﴾ korkmayın - istikbalden

endişe etmeyin ﴿وَلَا تَحْزَنُوا﴾ mahzun da olmayın - ya'ni geçmişe de merak etmeyin. Çünkü « اَلَآ اِنَّ اَوْلِيَآءَ اللّٰهِ لَاخَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَاهُمْ يَحْزَنُونَ ۚ » dur. ﴿وَاَبْشِرُوا بِالْجَنَّةِ الَّتِى كُنْتُمْ تُوعَدُونَ﴾ va'dolunup durduğunuz Cennet ile müjdelenin, neş'elenin 31. ﴿نَحْنُ اَوْلِيَآؤُكُمْ﴾ biz sizin evliyanız dostlarınızız ﴿فِى الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا وَفِى الْاٰخِرَةِ ۚ﴾ hem Dünya hem Âhırette - bu kayid gösterir ki Meleklerin inişi hem Dünya hem Âhırete şamildir. Ancak ba'zıları bunun doğrudan doğru kelâmı ilâhî olduğuna kail olmuşlardır ki « اَللّٰهُ وَلِىُّ الَّذِينَ اٰمَنُوا » kabîlinden veliyyül'emir, veliyyünni'met, hâmî ve hafîz demek olur. Lâkin zâhir olan Melâikenin kelâmından olmasıdır. Cennet ile sevinecek ne var derseniz! ﴿وَلَكُمْ فِيهَا مَا تَشْتَهِى اَنْفُسُكُمْ﴾ orada size

canlarınız ne arzu ederse var ﴿وَلَكُمْ فِيهَا مَاتَدَّعُونَ﴾ hem orada size ne isterseniz var, ya'ni her neyi gelsin derseniz hemen gelir 32. ﴿نُزُلًا﴾ bir nüzül, ya'ni konukluk ikramiyye olarak ﴿مِنْ غَفُورٍ رَحِيمٍ﴾ bir gafûr rahîmden - saadet mertebeleri tam ve fevkattam olmak üzere ikidir. Tam saadet, zatında kâmil olacak sıfatı fadıla iktisab etmektir. Bu dereceyi geçip de nâkısları kemale irdirmek için çalışmak da fevkattamdır. Birinciye işaret olmak üzere « اِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللّٰهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا » buyurulduğu gibi ikinciyi anlatmak üzere de buyuruluyor ki:

﴿٣٣﴾ وَمَنْ اَحْسَنُ قَوْلًا مِمَّنْ دَعَآ اِلَى اللّٰهِ وَعَمِلَ صَالِحًا وَقَالَ اِنَّنِى مِنَ الْمُسْلِمِينَ﴿﴾

Sh:»4202

﴿٣٤﴾ وَلَا تَسْتَوِى الْحَسَنَةُ وَلَا السَّيِّئَةُ اِدْفَعْ بِالَّتِى هِىَ اَحْسَنُ فَاِذَا الَّذِى بَيْنَكَ وَبَيْنَهُ عَدَاوَةٌ كَاَنَّهُ وَلِىٌّ حَمِيمٌ ﴿٣٥﴾

وَمَا يُلَقّٰيهَآ اِلَّا الَّذِينَ صَبَرُوا۟ وَمَا يُلَقّٰيهَآ اِلَّا ذُو حَظٍّ عَظِيمٍ
﴿٣٦﴾ وَاِمَّا يَنْزَغَنَّكَ مِنَ الشَّيْطَانِ نَزْغٌ فَاسْتَعِذْ بِاللّٰهِ ۖ اِنَّهُ هُوَ
السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ﴿٣٧﴾ وَمِنْ اٰيَاتِهِ الَّيْلُ وَالنَّهَارُ وَالشَّمْسُ
وَالْقَمَرُ ۚ لَاتَسْجُدُوا لِلشَّمْسِ وَلَا لِلْقَمَرِ وَاسْجُدُوا لِلّٰهِ الَّذِى
خَلَقَهُنَّ اِنْ كُنْتُمْ اِيَّاهُ تَعْبُدُونَ﴿سجدة﴾ ﴿٣٨﴾ فَاِنِ اسْتَكْبَرُوا
فَالَّذِينَ عِنْدَ رَبِّكَ يُسَبِّحُونَ لَهُ بِالَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَهُمْ لَايَسْـَٔمُونَ
﴿٣٩﴾ وَمِنْ اٰيَاتِهِۦٓ اَنَّكَ تَرَى الْاَرْضَ خَاشِعَةً فَاِذَآ اَنْزَلْنَا
عَلَيْهَا الْمَآءَ اهْتَزَّتْ وَرَبَتَ ۚ اِنَّ الَّذِٓى اَحْيَاهَا لَمُحْىِ الْمَوْتٰى ۚ
اِنَّهُ عَلٰى كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿٤٠﴾ اِنَّ الَّذِينَ يُلْحِدُونَ فِٓى اٰيَاتِنَا
لَايَخْفَوْنَ عَلَيْنَا ۗ اَفَمَنْ يُلْقٰى فِى النَّارِ خَيْرٌ اَمْ مَنْ يَاْتِٓى اٰمِنًا
يَوْمَ الْقِيٰمَةِ ۚ اِعْمَلُوا مَاشِئْتُمْ ۖ اِنَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ﴿﴾

Sh:»4203

﴿٤١﴾ اِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا بِالذِّكْرِ لَمَّا جَآءَهُمْ ۚ وَاِنَّهُ لَكِتَابٌ

عَزِيزٌ ﴿٤٢﴾ لَايَاْتِيهِ الْبَاطِلُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَلَا مِنْ خَلْفِهٖ ۭ تَنْزِيلٌ
مِنْ حَكِيمٍ حَمِيدٍ ﴿٤٣﴾ مَا يُقَالُ لَكَ اِلَّا مَا قَدْ قِيلَ لِلرُّسُلِ
مِنْ قَبْلِكَ ۭ اِنَّ رَبَّكَ لَذُو مَغْفِرَةٍ وَذُو عِقَابٍ اَلِيمٍ ﴿٤٤﴾ وَلَوْ
جَعَلْنَاهُ قُرْاٰنًا اَعْجَمِيًّا لَقَالُوا لَوْلَا فُصِّلَتْ اٰيَاتُهٗ ۭ ءَاَعْجَمِىٌّ
وَعَرَبِىٌّ ۭ قُلْ هُوَ لِلَّذِينَ اٰمَنُوا هُدًى وَشِفَآءٌ ۭ وَالَّذِينَ لَايُؤْمِنُونَ فِى
اٰذَانِهِمْ وَقْرٌ وَهُوَ عَلَيْهِمْ عَمًى ۭ اُولٰٓئِكَ يُنَادَوْنَ مِنْ مَكَانٍ بَعِيدٍ ﴿

Meali Şerifi

Ben şübhesiz müslimanlardanım deyip salâh ile çalışarak Allaha da'vet eden kimseden daha güzel sözlü de kim olabilir? 33 Hem hasene de müsavi olmaz seyyie de, seyyieyi en güzel olan hasene ile def'et o vakıt bakarsın ki seninle arasında bir adâvet bulunan kimse yakılgan bir hısım gibi olmuştur 34 O rütbeye ise ancak sabredenler kavuşturulur ve o rütbeye ancak büyük bir hazz sahibi olan kavuşturulur 35 Şayed seni Şeytandan bir dürtüş dürtecek olursa hemen Allaha sığın (istiaze et) çünkü odur ancak işiden bilen 36 Ve onun âyetlerindendir leyl-ü nehar, şems-ü kamer; şems-ü kamere secde etmeyin de onları yaradan

Allaha secde edin, gerçek ona

Sh:»4204

ıbadet edeceksiniz 37 Buna karşı kibretmek olsun ki rabbının huzurundakiler gece ve gündüz ona tesbih ederler, hem onlar usanmazlar 38 Ve onun âyetlerindendir ki sen Arzı görürsün boynu bükük huşu' halinde, derken üzerine suyu indiriverdikmi ihtizaz eder ve kabarır, şübhe yok ki ona o hayatı veren elbette ölüleri dirilticidir, hakikat o her şey'e kadirdir 39 Âyetlerimizde ilhada sapan sapgınlar elbette bize gizli kalmazlar o halde ateşe atılanmı hayırlıdır yoksa Kıyamet günü emniyyet içinde gelecek olan mı? Düşünün de istediğinizi yapın, çünkü o her ne yaparsanız görür 40 Onlar: o zikir kendilerine geldiği vakıt ona körlük eden mülhidler, halbuki o misli bulunmaz azîz bir kitab 41 Ona ne önünden ne ardından bâtıl yaklaşamaz, bütün kâinatın öğdüğü hamîd bir hakîmden indirilme bir tenzil 42 Sana senden evvelki Resullere denilenden başka bir şey denilmiyor ve şübhe yok ki rabbın hem bir mağrifet sahibidir hem de elîm bir ıkab 43 Ve eğer biz onu a'cemî bir Kur'an yapa idik diyecekler idiki: âyetleri tafsıyl edilseydi ya! Araba Acemcemi? de ki: o, iyman edenler için hidayet ve şifadır, iyman etmiyenlerin ise kulaklarında bir ağırlık vardır ve o onlara karşı körlüktür, onlara uzak bir mekândan haykırılır 44

33. ﴿وَمَنْ اَحْسَنُ قَوْلًا مِمَّنْ﴾ ve kimdir o kimseden daha güzel sözlü ki - ya'ni kavli

ve mezhebi o kimseden daha güzel hiç bir kimse olamaz ki

﴿دَعَآ اِلَى اللّٰهِ وَعَمِلَ صَالِحًا وَقَالَ اِنَّنِى مِنَ الْمُسْلِمِينَ﴾ ben

şübhesiz müslimîndenim deyip, ya'ni ıhlâs ile Allaha yüz tutup islâm mezhebini seve seve iltizam edip hayır

ve salâha çalışarak Allaha da'vet etmektedir - Sûrenin başında geçtiği üzere «

قُلُوبُنَا فِى اَكِنَّةٍ مِمَّا تَدْعُونَآ اِلَيْهِ» diyen kâfirlerin sözlerine karşı ne güzel bir

cevabtır. Allaha da'vet Enbiyanın ve veresei enbiya olan irmişlerin meslekidir «

«قُلْ هٰذِهِ سَبِيلِى اَدْعُوٓا اِلَى اللّٰهِ عَلٰى بَصِيرَةٍ اَنَا وَمَنِ اتَّبَعَنِى

buyurulduğu üzere bu âyet de başta Peygamber olmak üzere onun izince giden

Sh:»4205

ve basıret ile Allaha da'vet eden erenlerin hepsine şamildir. Bu haysiyyetledir ki İbni Abbastan bir rivayette:

bunun Resulullah hakkında, bir rivayette de ashabı hakkında nâzil olduğu nakledilmiş, Hazreti Aişeden de

müezzinler hakkında nâzil olduğu rivayet olunmuştur. Maamafih sebebi nüzul hass olsa bile bu vasıflarla

muttasıf olan ya'ni islâma mu'tekıd hâlîs muvahhid ve hayra, salâh âmili olarak Allaha da'vet eden her dâıy bu mefhumda dahil olduğunda şübhe yoktur. Sûre, mekkî olmak ezan ise Medîne de meşru' kılınmış bulunmak hasebiyle müezzinler hakkında nüzulu rivayetini hukmün onlara da şümulu ma'nâsına anlamak ıktiza eder, Ezanın da en güzel sözlerden olduğu söz götürmez. Demek olur ki Allaha da'vet yalnız iymana da'vet etmek değildir, mü'minleri amele da'vet de bu ma'nâda dahildir. Binaenaleyh Allaha da'vet tevhid ve taatine da'vet demektir ki bunun meali de lilakullaha da'vete raci' olur. Hulâsa Allaha da'vet en güzel sözdür, ancak böyle olması iki şart ile meşruttur: birisi, o da'vet yalnız kuru bir lâftan ıbaret kalmamalı, hali kaline muhalif olmamalı, ameli salihe ıktiran etmelidir. Ya'ni evvelâ kendini düzeltmeli kendisi ilâhî ahlâk ile mütehallık olup başkalarını da'vete lâyık ve sözüne kendi fi'li şâhid olacak vechile çalışarak güzel iş yaparak da'vet etmeli ki basîret üzere bulunmak ve iycabında seyfe sarılmak bu ameli salih cümlesindendir, birisi de islâmdır, dâıy müslimînden olmalı, da'vetine hiç şirk karıştırmıyarak «rabbımız Allah deyip sonra istikametle giden» hâlîs müslimanlardan bulunmalıdır. İslâm olmayınca amelde tam salâh bulunmaz ve Allaha da'vet edilmiş olmaz. Ebû Hayyan Bahirde der ki Zeyd ibni Ali «دَعَا اِلَى اللّٰهِ بِالسَّيْفِ» demiştir. Kendisini Beni Ümeyye mülûkünden ba'zı zalemeye karşı seyf ile huruca sevk eden de bu olsa gerektir.

Müşarünileyh Zeyn kitabullaha âlim idi Hişam ibni Abdilmelikin habsinde iken kendisinden zabt edenlere takrir ettiği tefsirinden bir kısmına vâkıf oldum ki ılimden ve kelâmı Arab ile istişhaddan çok bir hazzı var. Denilir ki biraderi Muhammed Bâkır ile ikisi münazara ettikleri zaman herkes hukkalarını alıp toplanırlar, onların sanihati ılmiyyelerini yazarlardı rahimehümallah ve radıye anhüma اهـ.

Allaha da'vetin meratibi ve mertebesine göre mezahım ve mebtaıbi bulunduğundan dolayı da buyuruluyor ki: 34. ﴿وَلَا تَسْتَوِى الْحَسَنَةُ وَلَا السَّيِّئَةُ﴾ bununla beraber güzellik de müsavî olmaz kötülük de - hasene ile seyyie, müsavî olmak şöyle dursun her hasene de bir olmaz, her seyyie de, hem güzel huyların iyi amellerin âsâr ve ahkâmda mertebeleri muhteliftir. Meselâ kötülüğe karşı kötülükle iyiliğe karşı kötülük bir olamıyacağı gibi iyiliğe karşı iyilikle kötülüğe karşı iyilik bir olmaz. Onun için en güzel olan da'vete karşı yapılan kötülükler, o küfürler, küfranlar, eziyyetler de kötülüklerin kötüsüdür. Bununla beraber o kötülüklerin de muhtelif mertebeleri vardır. O halde ne yapmalı? Emirbilma'ruf ve nehiy anilmünker ile Allaha da'vet yapılırken kötülüklerin teşdidine sebiyyet vermiyerek ﴿اِدْفَعْ بِالَّتِى هِىَ اَحْسَنُ﴾ en güzel hasene olan muâmele ile yâhud Allaha da'vetin en

güzel sureti ile def'et ﴿السَّيِّئَةَ﴾ o seyyieyi - o muhtelif meratibdeki seyyieyi, kötülüğü def'etmek için en güzel yol Allaha da'vet yolu, Allaha da'vetin en güzel tarzı islâm ile ameli saliha mukarin olanı, ameli salihin en güzeli de kötülüğe karşı iyiliktir ki mücerred afivden, sabırdan daha güzeldir. ﴿فَاِذَا الَّذِى بَيْنَكَ وَبَيْنَهُ عَدَاوَةٌ﴾ O surette bir de bakarsın ki seninle arasında adavet

Sh:»4207

bulunan kimse ﴿كَاَنَّهُ وَلِىٌّ حَمِيمٌ﴾ şefekatli bir hısım gibi olmuştur. - Denilmiştir ki netekim Ebû süfyan öyle oldu. 35. ﴿وَمَا يُلَقّٰيهَآ اِلَّا الَّذِينَ صَبَرُوا﴾ Ona ise kötülüğü en güzel hasene ile def'etmek seciyyesine ancak sabredenler, sabrı huy edinenler irdirilir - çünkü nefsi intikam hissinden def'etmek ancak sabrı hakikî ile olur. ﴿وَمَا يُلَقّٰيهَآ اِلَّا ذُو حَظٍّ عَظِيمٍ﴾ Ve ona ancak azîm hazz sahibi irdirilir - kuvvei ruhiyye ve fezaili nefsiyyeden yüksek bir derece ile, ni'meti ilâhiyyeden büyük bir nasîbe mazher olmuş bahtiyar nâil olur. 36. ﴿وَاِمَّا يَنزَغَنَّكَ مِنَ الشَّيْطَانِ نَزْغٌ﴾ Ve şayed seni Şeytandan bir dürtme dürtecek olursa ona uyma da şerrinden ﴿فَاسْتَعِذْ بِاللّٰهِ﴾ hemen Allaha sığın « اَعُوذُ بِاللّٰهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ » deyip Allahın korumasını iste

işidir, niyyetini ve her halini bilir. - Allaha da'vet, a'mal ve ekvalin en güzellerinden olduğu beyan buyurulduktan sonra onun azamet ve kudretini en bâhir âyetlerle göstermek üzere buyuruluyor ki: 37. «SECDE AYETİDİR» ﴿وَمِنْ اٰيَاتِهِ الَّيْلُ وَالنَّهَارُ﴾ ve onun âyetlerinden: vücud ve kudretinin, ılim ve hikmetinin delâil ve alâmetlerindendir gece ile gündüz - âlemdeki bu hâdiseler, zamanın cereyanındaki bu tehavvüller, bunlar gösterir ki yukarıda yaradıldıkları beyan olunan Arz ve Seması ile bu âlem bir kararda, bir tabiatte durup kalmaz, lâhzadan lâhzaya, halden hale değişir, bu günü yarın ta'kıb eder, bu surette bütün bu tahavvülât halikının sun-u kudretini ve bu Dünyanın bir Âhıreti bulunduğunu gösterir. Gaflet etmemek lâzım gelir ki gece ile gündüzün bu ıhtarında mağrurlara bir inzar, magmumlara bir tesliyet mündemicdir.

Sh:»4208

Böyle gece ile gündüz onun âyatından olduğu gibi ﴿وَالشَّمْسُ وَالْقَمَرُ﴾ ve Güneşle Ay da - biri gündüz sultanı olan zıya, biri de gece sultanı olan nur, ikisi de Allah tealânın san'at ve kudretinin, Semai Dünyayı tezyin eden en güzel tecelliyatındandır. Leyl-ü nehare nazaran Şems-ü Kamerin aksedilerek ifâde edilmesinde bir kaç fâide vardır: birincisi, Şemsin nehare ittisalini muhafaza etmek,

ikincisi, Şemsin Kamere nazaran esaletine işaret eylemek, üçüncüsü, geceden gündüze geçildiği gibi gündüzden de geceye olan tehavvüle iyma eylemek, dördüncüsü de leyl-ü nehar ile Şems-ü Kamer arasında « راء » harfinde bir tevazün letafeti vermektir. Şems-ü Kamerin bu tecelliyatından dolayı ﴿لَاتَسْجُدُوا لِلشَّمْسِ وَلَا لِلْقَمَرِ﴾ ne Şemse ne de Kamere secde etmeyin - çünkü onlar da sizin gibi mahlûklardır ﴿وَاسْجُدُوا لِلّٰهِ الَّذِى خَلَقَهُنَّ﴾ bütün onları yaratmış olan Allaha secde edin ﴿اِنْ كُنْتُمْ اِيَّاهُ تَعْبُدُونَ﴾﴿سجده﴾ eğer siz gerçekten ona ıbadet edecekseniz - başkasına secde etmezsiniz, zira secde ıbadetin en hassıdır. « خَلَقَهُنَّ » de « هن » zamiri Zemahşerînin beyanına göre âyat te'viliyle leyl-ü nehar ve Şems-ü Kamere raci' olmak üzere cem'i müennes getirilmiştir. Bununla beraber: « كُلٌّ فِى فَلَكٍ يَسْبَحُونَ » gibi Şems-ü Kamerle beraber bütün nücume dahi ircaı melhuzdur. İmamı Şafiîye göre secde işbu « تَعْبُدُونَ » da yapılır. Lâkin İmamı a'zam Ebû Hanîfe Hazretlerine göre ikinci âyetin nihayetinde « لَايَسْئَمُونَ » da yapılmalıdır. Çünkü kelâm orada tamam oluyor, İbni Abbas, İbni Ömer, Ebû vâil ve Bekr ibni Abdillah da buna kail olmuşlar, Mesruk, Sülemî, Nehaî, Ebi Salih ve İbni Sirînden de böyle naklolunmuştur. Yine tehavvülâtı âleme işaretle buyuruluyor ki 39. ﴿وَمِنْ اٰيَاتِهٖٓ﴾ ve onun âyâtındandır ki ﴿اَنَّكَ تَرَى الْاَرْضَ خَاشِعَةً﴾ sen Arzı

hâşi' görürsün - boyun bükük bir zelîl gibi kuraklıktan çökmüş, perişan bir hale düşmüştür. Arzın husran ve kuraklık halindeki perişanlığı zillete düşmüş bir kimsenin boynunu büktüğü huşu' ya'ni tezellül haline benzetilmiştir, bu teşbih bir taraftan secde etmek istemiyen mütekebbirlerin nihayet toprak olup zelîl olacaklarını ıhtar ettiği gibi bir taraftan da mütevazı' olanların yükseleceklerini iş'ar için buyuruluyor ki ﴿فَاِذَآ اَنْزَلْنَا عَلَيْهَا الْمَآءَ﴾ derken onun üzerine o suyu indirdiğimiz vakıt ﴿اهْتَزَّتْ وَرَبَتْ﴾ ihtizaz eder, deprenir ve kabarır ﴿اِنَّ الَّذِٓى اَحْيَاهَا﴾ şübhe yok ki ona o hayatı veren - o Arzı öyle dirilten ﴿لَمُحْيِ الْمَوْتٰى﴾ elbette ölüleri dirilticidir. - Ruhsuz cesedlere ruh verir ﴿اِنَّهُ عَلٰى كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ﴾ şübhesiz ki o her şey'e kadirdir. - İradesinin teallûk ettiği her şey, vücude gelir, kâfirler yıkılır, mü'minler yükselir. Onun için halden yılmayıp da'vete ıkdam etmelidir. Bu beyandan sonra istikametin zıddına giden mülhidleri tehdid ile buyuruluyor ki:

40. ﴿اِنَّ الَّذِينَ يُلْحِدُونَ فِٓى اٰيَاتِنَا﴾ Bizim âyetlerimizde mülhidlik edenler -

İLHAD, esasen lâhde koymak demek olup doğruluktan eğrilmek, haktan bâtıla sapmak ma'nâsına dahi gelir. Rağıb der ki: ilhan iki türlüdür: birisi Allaha şirk ilhadı, birisi de esbabda şirk ilhadıdır. Evvelkisi iymana münafî olur, onu ibtal eder ikincisi ise onu ibtal etmezse de tutamaklarını zayıflatır اهـ. Âyetlerde ilhad, doğru ma'nâ vermeyip istikametten ayrılarak eğrisine çekmek demek olur ki tekzibe ve yanlış te'vil-ü tahrife şamil olur. Âyât,

Sh:»4210

zikrolunan leyl-ü nehar, Şems-ü Kamer gibi tekvinî âyetler ve mu'cizelerle Kur'an gibi tenzilî ve teşriî olan âyetlerden eammdır. Her ikisine de aykırı gitmek ilhaddır. İlhadın da cezası nâra atılmaktır. Çünkü ilhad, ateşe gülüstan diye atılmak gibidir. Onun için buyuruluyor ki

﴿اَفَمَنْ يُلْقٰى فِى النَّارِ خَيْرٌ الخ...﴾

﴿اِعْمَلُوا مَاشِئْتُمْ﴾ - tehdiddir. 41.

﴿اِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا بِالذِّكْرِ لَمَّا جَآءَهُمْ﴾ - yukarıki «

اِنَّ الَّذِينَ يُلْحِدُونَ فِى اٰيَاتِنَا » dan bedeldir. Binaenaleyh haberi de geçen «

şanına ı'tina ile tansıstir. Demek ki âyât, Kur'andan eamm olduğu gibi ilhad da küfürden eammdır.

﴿كِتَابٌ عَزِيزٌ﴾ azîz bir kitab - ya'ni bir kitab ki misli bulunmaz 42.

﴿لَايَاْتِيهِ الْبَاطِلُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَلَا مِنْ خَلْفِهٖ﴾ ne önünden ne ardından ona bâtıl yanaşamaz. - Mündericatı hiç bir vechile ibtal edilemiyecek derecede doğru ve sağlam ona karşı yapılan lâğviyyat, küfr-ü ilhad, onun haddi zatındaki huccet ve metanetine hiç halel veremez, öyle azîz ﴿تَنْزِيلٌ مِنْ حَكِيمٍ حَمِيدٍ﴾ hamîd, ya'ni bütün kâinatın üzerindeki ni'metleriyle hamd-ü medhettiği bir hakîmden indirilme.

Ya Muhammed! 43.

﴿مَا يُقَالُ لَكَ اِلَّا مَا قَدْ قِيلَ لِلرُّسُلِ مِنْ قَبْلِكَ﴾ sana senden evvelki Peygamberlere söylenenden başka bir şey söylenmiyor - kâfirler tarafından sana söylenen sözlerin bütün hasılı «فَاِنَّا بِمَآ اُرْسِلْتُمْ بِهٖ كَافِرُونَ» diye evvelki Peygamberlere karşı söylenen küfür ve tekzib-ü ilhaddan başka bir şey değildir. Binaenaleyh keder etme de onlar gibi sabret

﴿اِنَّ رَبَّكَ لَذُو مَغْفِرَةٍ وَذُو عِقَابٍ اَلِيمٍ﴾ şübhe yok ki rabbın

muhakkak bir mağrifet sahibi, hem de elîm bir ıkab sahibidir. - Enbiyasına ve tevbekâr olanlara mağrifeti büyük olmakla beraber a'dâsına ve ehli ma'sıyetine ıkabı da çok elîmdir. Günü gelir o yola gelmek istemiyen kâfirlerin, mülhidlerin belâlarını verir. Balâda « كِتَابٌ فُصِّلَتْ اٰيَاتُهُ قُرْاٰنًا عَرَبِيًّا لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ » burada da « تَنْزِيلٌ مِنْ حَكِيمٍ حَمِيدٍ » buyurulmasına karşı o yapılan ilhad cümlesinden olmak üzere demişler ki «o öyle bir tenzil ise neye Arabca olmuş, başka bir lisan ile indirilse de mu'cizeliği daha açık olsa ya? Ona cevaben istinaf «vâv» ı ile buyuruluyor ki: 44.

﴿وَلَوْ جَعَلْنَاهُ قُرْاٰنًا اَعْجَمِيًّا﴾ ve eğer biz onu A'cemî bir Kur'an yapsa idik - ya'ni fasîh Arabcanın gayri bir dil ile indirse idik ﴿لَقَالُوا﴾ muhakkak diyeceklerdi ki ﴿لَوْلَا فُصِّلَتْ اٰيَاتُهُ﴾ âyetleri tafsıl edilse! - Anlaşılacak bir lisan ile ayırd edilip anlatılsa! Yâhud diğer bir ma'nâ ile: her dilden ayrı ayrı olarak ba'zısı Arabî, ba'zısı Acemî olsa ne vardı? ﴿ءَاَعْجَمِىٌّ وَعَرَبِىٌّ﴾ Araba Acemcemi - Arabî bir Peygambere Acemce bir Kur'an olur mu? Yâhud bir Araba Acemce söylenirmi? derlerdi, ve o vakıt « قُلُوبُنَا فِى اَكِنَّةٍ مِمَّا تَدْعُونَآ اِلَيْهِ » demelerinin bir ma'nâsı olurdu. (Sûrei

«İbrahim» de « وَمَآ اَرْسَلْنَا مِنْ رَسُولٍ اِلَّا بِلِسَانِ قَوْمِهٖ لِيُبَيِّنَ لَهُمْ» bak). Acemî, Acem cinsine mensub olan. Acem, Arabın gayrisi, Türk, Fürs, Hindli, Avrupalı ilh... Hangi cinsten olursa olsun fasîh olmıyan iyi söyleyemiyen, gerek tutukluktan ve gerek dilinin garâbetinden dolayı dediği anlaşılmıyana a'cemî denir ki biz bunu her hususta ta'mim ederek acemi deriz, a'cem de ayni ma'nâdadır. Onun için a'cemînin « يا » sı nisbet mi, mübaleğa mı diye münakaşa edilmiştir. Maamafih Kamusun işaret ettiği vechile a'cem bir de Arabdan olmıyana denilir, müfredi ve cem'ı beraberdir. « رَجُلٌ وَقَوْمٌ اَعْجَمُ » denilir, Arabî değil demek olur. Şu halde A'cemî, nisbet olarak Arabın gayri olan Acemî ma'nâsına da gelebilecektir.

Sh:»4212

Netekim âyette de A'cemî gayri Arab diye tefsir edilmiştir. ﴿قُلْ﴾ de ki ﴿هُوَ﴾ o Arabî Kur'an ﴿لِلَّذِينَ اٰمَنُوا﴾ iyman edenler için - ki gerek Arab olsun gerek gayrısı ﴿هُدًى﴾ ayni hidâyet - doğru yola irşad eden rehber ﴿وَشِفَآءٌ﴾ ve mahzı şifadır. - Sînelerdeki marazlara: cehalet, ahlâksızlık, şübhecilik gibi derdlere devâdır, iyman eden ondan istifade etmenin yolunu da bulur, hiç olmazsa « فَسْئَلُوٓا اَهْلَ الذِّكْرِ اِنْ كُنْتُمْ لَاتَعْلَمُونَ » emri mucebince bilen

ehlinden sorar. ﴿وَالَّذِينَ لَايُؤْمِنُونَ﴾ iyman etmiyenlere gelince

﴿فِى اٰذَانِهِمْ وَقْرٌ﴾ onların kulaklarında bir ağırlık vardır - Arab olsa da iyi işitmezler

﴿وَهُوَ عَلَيْهِمْ عَمًى﴾ hem de o, onlara karşı bir körlüktür - onun güzelliğini, hikmetlerini,

inceliklerini göremezler, aksine teessür duyarlar

﴿اُولٰٓئِكَ يُنَادَوْنَ مِنْ مَكَانٍ بَعِيدٍ﴾ onlara uzak bir mekândan bağırılır - bu ifâdede

bir kaç ma'nâ vardır: birincisi: hıtaba kabiliyyetleri olmadığını «

مَثَلُ الَّذِينَ كَفَرُوا كَمَثَلِ الَّذِى يَنْعِقُ بِمَا لَايَسْمَعُ اِلَّادُعَآءً وَنِدَآءً

» mazmunu üzere bir temsildir. «

سَنُرِيهِمْ اٰيَاتِنَا فِى الْاٰفَاقِ وَفِى اَنْفُسِهِمْ

» buyurulacağı üzere islâm sıyt-ü

şevketinin âfâka intişar edip uzaklara kadar yayıldıktan sonra onun kadrini takdir etmiyen Arablara uzaktan

nidâ edeceğine işarettir. Üçüncüsü Sûrei «Mü'min» de geçtiği üzere «

اِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا يُنَادَوْنَ لَمَقْتُ اللّٰهِ اَكْبَرُ مِنْ مَقْتِكُمْ اَنْفُسَكُمْ اِذْ تُدْعَوْنَ اِلَى الْاِيمَانِ فَتَكْفُرُونَ

» mısdakınca nidâ olunacaklarına da işaret

olur.

﴿٤٥﴾ وَلَقَدْ اٰتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ فَاخْتُلِفَ فِيهِ وَلَوْلَا كَلِمَةٌ

سَبَقَتْ مِنْ رَبِّكَ لَقُضِىَ بَيْنَهُمْ ۚ وَاِنَّهُمْ لَفِى شَكٍّ مِنْهُ مُرِيبٍ﴿﴾

Sh:»4213

﴿٤٦﴾ مَنْ عَمِلَ صَالِحًا فَلِنَفْسِهٖ ۚ وَمَنْ اَسَآءَ فَعَلَيْهَا ۗ وَمَا رَبُّكَ بِظَلَّامٍ لِّلْعَبِيدِ﴿﴾

Meali Şerifi

Celâlim hakkı için Musâya o kitâbı verdik de onda ıhtilâf edildi ve eğer rabbından bir kelime geçmiş olmasa idi aralarında iş bitirilirdi ve her halde onlar ondan kuşkulu bir şekk içindedirler 45 İyi iş yapan kendine, kötü yapan yine kendinedir, yoksa rabbın kullara zulümkâr değildir 46

45. ﴿وَلَقَدْ اٰتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ﴾ Kasem olsun ki Musâya o kitabı verdik ﴿فَاخْتُلِفَ فِيهِ ۚ﴾ de onda ıhtilâf edildi - kimi inandı kimi inanmadı, sonra inananlar da türlü

niza'lara düştüler. Bu âyetin üst tarafına iki vechile bakımı vardır: evvelâ «

مَا يُقَالُ لَكَ اِلَّا مَا قَدْ قِيلَ لِلرُّسُلِ» kavlini bir misaliyle tahkıkdir. Ya'ni küfür ve

muhalefet ibtida sana ve Kur'ana karşı oluyor değil, Musâya ve Tevrata karşı da olmuştu, ikincisi, Kur'anın

Arabî, Acemî her lisandan ayrı ayrı fasıllarla nâzil olması tesavvurundaki mahzuru iyzahtır. Ya'ni Tevrat bir

lisanda nâzil olmuş iken onun aslında türlü ıhtilâf çıkarıldı o halde onları tevhide da'vet için nâzil olan bir

Kur'anın muhtelif lisanlarda indirilmesi daha çok ihtilâfa sebeb olmak gibi bir tenakuz olmaz mı idi?

﴿وَلَوْلَا كَلِمَةٌ سَبَقَتْ مِنْ رَبِّكَ﴾ Ve eğer rabbından ezelde bir kelime sebkat etmiş

olmasa idi - ki azâbın bir eceli müsemmâ ile vakt u saatine te'hiri, ya'ni Kıyamet va'di takdir edilmiş

bulunmasa idi ﴿لَقُضِيَ بَيْنَهُمْ﴾ o ıhtilâf edenler beyninde, ya'ni

iyman

Sh:»4214

edenlerle etmiyenler arasında iş bitiriliverirdi, lâkin o kelimenin hukmiyle saatine bırakılmıştır

﴿وَاِنَّهُمْ لَفِى شَكٍّ مِنْهُ مُرِيبٍ﴾ maamafih onlar, o iyman etmiyenler her halde ondan

ya'ni o Kur'andan kuşkulu bir şekk içindedirler - iyman etmemekle beraber hallerinden emin de değildirler,

﴿مَنْ عَمِلَ صَالِحًا الخ۰۰۰﴾ şübheler içinde muztaribdirler 46.

Fakat o saat ne zaman denecek olursa:

﴿٤٧﴾ اِلَيْهِ يُرَدُّ عِلْمُ السَّاعَةِ ۭ وَمَا تَخْرُجُ مِنْ ثَمَرَاتٍ مِنْ
اَكْمَامِهَا وَمَا تَحْمِلُ مِنْ اُنْثٰى وَلَا تَضَعُ اِلَّا بِعِلْمِهٖ ۭ وَيَوْمَ يُنَادِيهِمْ
اَيْنَ شُرَكَاۗئِيْ ۙ قَالُوْٓا اٰذَنّٰكَ ۙ مَا مِنَّا مِنْ شَهِيْدٍ ۚ ﴿٤٨﴾ وَضَلَّ عَنْهُمْ
مَّا كَانُوْا يَدْعُوْنَ مِنْ قَبْلُ وَظَنُّوْا مَا لَهُمْ مِّنْ مَّحِيْصٍ ﴿٤٩﴾ لَا
يَسْـَٔـمُ الْاِنْسَانُ مِنْ دُعَاۗءِ الْخَيْرِ ۠ وَاِنْ مَّسَّهُ الشَّرُّ فَيَـُٔـوْسٌ قَنُوْطٌ
﴿٥٠﴾ وَلَىِٕنْ اَذَقْنٰهُ رَحْمَةً مِّنَّا مِنْۢ بَعْدِ ضَرَّاۗءَ مَسَّتْهُ لَيَقُوْلَنَّ
هٰذَا لِيْ ۙ وَمَآ اَظُنُّ السَّاعَةَ قَاۗىِٕمَةً ۙ وَّلَىِٕنْ رُّجِعْتُ اِلٰى رَبِّيْٓ اِنَّ لِيْ
عِنْدَهٗ لَلْحُسْنٰى ۚ فَلَنُنَبِّئَنَّ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا بِمَا عَمِلُوْا ۣ وَلَنُذِيْقَنَّهُمْ مِّنْ
عَذَابٍ غَلِيْظٍ ﴿٥١﴾ وَاِذَآ اَنْعَمْنَا عَلَى الْاِنْسَانِ اَعْرَضَ وَنَاٰ
بِجَانِبِهٖ ۚ وَاِذَا مَسَّهُ الشَّرُّ فَذُوْ دُعَاۗءٍ عَرِيْضٍ ﴿﴾

﴿٥٢﴾ قُلْ اَرَاَيْتُمْ اِنْ كَانَ مِنْ عِنْدِ اللّٰهِ ثُمَّ كَفَرْتُمْ بِهٖ مَنْ
اَضَلُّ مِمَّنْ هُوَ فِى شِقَاقٍ بَعِيدٍ ﴿٥٣﴾ سَنُرِيهِمْ اٰيَاتِنَا فِى
الْاٰفَاقِ وَفِى اَنْفُسِهِمْ حَتّٰى يَتَبَيَّنَ لَهُمْ اَنَّهُ الْحَقُّ ؕ اَوَلَمْ يَكْفِ
بِرَبِّكَ اَنَّهُ عَلٰى كُلِّ شَىْءٍ شَهِيدٌ ﴿٥٤﴾ اَلَآ اِنَّهُمْ فِى مِرْيَةٍ مِنْ
لِقَآءِ رَبِّهِمْ ؕ اَلَآ اِنَّهُ بِكُلِّ شَىْءٍ مُحِيطٌ ﴿﴾

Meali Şerifi

Saate ılim ona havale edilir, hem onun ılmi olmaksızın ne meyvelerden biri tomurcuklarından çıkar ve ne bir dişi yüklü olur, ne de vaz'eder, nerede imiş şeriklerim? diye onlara haykıracağı gün ise diyeceklerdir: arz ederiz huzuruna ki bizden hiç şâhid yok 47 Önceden tapıp durdukları şeyler onlardan gayb olup gitmişler ve onlar kendilerine hiç bir kaçamak kalmadığını anlamışlardır 48 İnsan hayır istemekten usanmaz da kendisine bir şer dokunuverirse hemen ümidi keser, ye'se düşer 49 Ve şayed ona dokunan bir sıkıntıdan sonra tarafımızdan bir rahmet tattırırsak mutlak der ki: bu benim hakkım ve zannetmem ki saat başıma dikilmiş olsun, bilfarz rabbıma döndürülecek olursam muhakkak benim için onun yanında daha

güzeli vardır, fakat o vakıt biz o küfredenlere ne yaptıklarını haber vereceğiz ve onlara muhakkak yoğun bir azâb tattıracağız 50 Evet insana ni'met verdiğimiz vakıt yan büker, başının tuttuğuna gider de kendisine şer dokunuverdimi artık enine boyuna duâya dalar 51 De ki söyleyin bakayım, eğer o Kur'an Allah tarafından da sonra siz ona küfretmiş iseniz o uzak şikaka düşenden daha şaşkın kim olur? 52 İleride biz onlara hem âfakta hem nefislerinde âyetlerimizi öyle göstereceğiz ki nihayet onun hakkolduğu kendilerine tebeyyün edecek,

Sh:»4216

kâfî değilmi bu ki rabbın her şey'e şâhid 53 Uyan! onlar rablarının likasından işkil içindeler, uyan ki o her şey'i muhît 54

47. ﴿وَمَاتَخْرُجُ مِنْ ثَمَرَاتٍ مِنْ اَكْمَامِهَا﴾ - Saatin arkasından böyle semerat ile hamil ve vaz'ı hamilden bahsedilmesi Âhıret ahvaline de bir işareti havî olması ı'tibariyle ma'nidardır, çünkü Dünya Âhıretin mezreası olduğu için Kıyamet semeratın ıktitaf edileceği bir hasad zamanını andıracaktır. Ayni zamanda «

يَآ اَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمْ اِنَّ زَلْزَلَةَ السَّاعَةِ شَىْءٌ عَظِيمٌ. يَوْمَ

تَرَوْنَهَا تَذْهَلُ كُلُّ مُرْضِعَةٍ عَمَّآ اَرْضَعَتْ وَتَضَعُ كُلُّ ذَاتِ حَمْلٍ حَمْلَهَا » mazmununa da bir işaret vardır.

53. ﴿سَنُرِيهِمْ اٰيَاتِنَا﴾ İleride biz onlara, o küfredenlere âyetlerimizi Kur'anın hakkıyyetine delâlet edecek delillerimizi göstereceğiz ﴿فِى الْاٰفَاقِ﴾ hem âfakta - kendilerinin bulunduğu Harem hududu haricinde ﴿وَفِىٓ اَنْفُسِهِمْ﴾ hem de kendi nefislerinde - Mekke ve Harem içinde. İslâmın ileride cihanın âfakına intişar ve istîlâ edeceğini böyle kat'ıyyetle haber veren bu âyet, Kur'anın hak, Allah kelâmı olduğunu açık açık isbat etmiş gayb mu'cizelerindendir. Bunun Mekkede iken nâzil olduğu bir düşünülür, bir de ondan sonra Peygambere ve hulefasına Allah tealânın müyesser kıldığı fütuhatı celîle ve islâmın Şark-u Garba yayılmasındaki fevkal'adelik mülâhaza edilirse bunun ne yüksek bir âyet ve mu'cize olduğu tebeyyün eder. Ilmî noktai nazardan bir hakikatin isbatı için delîl ya âfakî olur ya enfüsî, ya gözlerden müşahedei haricden ya gönülden müşahedei batından gelir, vücud bu iki pencereden görünür. Allah tealâ bu âyette bu taksîmi gösterdikten sonra Kur'anın hakkıyyetini, risaleti Muhammediyyenin sıdkını, islâmın ulviyyetini isbat için bu iki nevi' âyâtın ikisini de göstereceğini va'd buyuruyor. Öyle ki « حَتّٰى يَتَبَيَّنَ لَهُمْ اَنَّهُ الْحَقُّ »

onun hakk olduğu o kâfirlerce tebeyyün edinciye kadar «Bedr» den Mekkenin fethine kadar' Mekke müşrikleri bunu hem kendi nefislerinde hem de âfakta gördüler, ondan sonra diğerleri de görmeğe başladılar, bunlar görüldükten, bu hakıkat tebeyyün ettikten sonra sanki hiç görülmemiş gibi hâlâ inkârda devam eden sonraki kâfirler de ileride göreceklerdir. Buna şâhid istersen ﴿اَوَلَمْ يَكْفِ بِرَبِّكَ اَنَّهُ عَلٰى كُلِّ شَىْءٍ شَهِيدٌ﴾ rabbının her şey üzerine şâhid olması kâfi değil midir? - O halde kâfirler şübhe ederse de sen etme 54. ﴿اَلَآ اِنَّهُمْ فِى مِرْيَةٍ مِنْ لِقَآءِ رَبِّهِمْ﴾ iyi bilki onlar, o küfredenler rablarının likasından şekk içindedirler. - Kıyamet günü hakkın huzuruna varacaklarına iymanları yok, onunla beraber şübheden de muztaribdirler, fakat ﴿اَلَآ اِنَّهُ بِكُلِّ شَىْءٍ مُحِيطٌ﴾ iyi bilki o her şey'i muhîttır - ılmiyle, kudretiyle her şey'i kuşatmıştır, onlar onun cezasından kurtulacak değillerdir, likaullah haktır, muhakkaktır. İşte sûrei Secdenin hatimesi budur. Bunu da sûrei «Şûrâ» ta'kıyb edecektir.